

HARBIY TA'LIM MUASSASALARIDA KURSANTLARDA LIDERLIK KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Kenjayev Mustafaqul Tursunovich

Annotatsiya. *Mazkur maqolada harbiy ta'lim muassasalarida kursantlarda liderlik kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik asoslari, nazariy-metodologik jihatlari hamda amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Zamonaviy harbiy ta'lim tizimida bo'lajak ofitserlarni nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalar bilan qurollantirish, balki ularda jamoani boshqarish, mas'uliyatli qaror qabul qilish, kommunikativ madaniyat va tashabbuskorlik kabi liderlik sifatlarini rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.*

Kalit so'zlar: *harbiy pedagogika, liderlik kompetensiyasi, kursant, ofitser, kasbiy tayyorgarlik, pedagogik texnologiyalar, harbiy ta'lim, boshqaruv ko'nikmalari, kompetensiyaviy yondashuv, jamoaviy faoliyat.*

Mamlakat mudofaa salohiyatini mustahkamlash va Qurolli Kuchlarning jangovar shayligini ta'minlashda harbiy ta'lim tizimining o'rni beqiyosdir. Zamonaviy xavfsizlik muhitida harbiy xizmatchilardan nafaqat chuqur nazariy bilim va amaliy ko'nikmalar, balki jamoani boshqarish, murakkab vaziyatlarda tezkor va asosli qaror qabul qilish, insoniy munosabatlarni samarali tashkil etish kabi liderlik sifatleri ham talab etiladi. Shu sababli harbiy ta'lim muassasalarida bo'lajak ofitserlarning liderlik kompetensiyalarini shakllantirish dolzarb pedagogik muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Liderlik kompetensiyasi shaxsning ma'lum maqsadlarga erishish yo'lida jamoani birlashtira olish, boshqaruv faoliyatini samarali tashkil etish, tashabbus ko'rsatish va mas'uliyatni o'z zimmasiga olish qobiliyatlarini ifodalaydi. Harbiy faoliyatning o'ziga xos jihati shundaki, har bir ofitser favqulodda yoki jangovar vaziyatlarda o'z bo'linmasiga rahbarlik qilishi, shaxsiy tarkibning ma'naviy-ruhiy holatini boshqarishi va belgilangan vazifalarning muvaffaqiyatli bajarilishini ta'minlashi zarur. Bu esa kursantlik davridayoq liderlik kompetensiyalarini maqsadli va tizimli rivojlantirishni talab qiladi.

Kursantlarda liderlik kompetensiyasining mohiyati va mazmuni. Harbiy pedagogika nuqtai nazaridan liderlik kompetensiyasi kursantning kasbiy tayyorgarligi tarkibidagi muhim komponent hisoblanadi. U bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy sifatlarning integratsiyalashgan tizimi bo'lib, harbiy jamoani boshqarish va faoliyatini muvofiqlashtirish imkonini beradi. Liderlik kompetensiyasi tarkibiga kommunikativ qobiliyatlar, tashkiliy ko'nikmalar, tanqidiy va strategik fikrlash, emotsional barqarorlik, tashabbuskorlik hamda mas'uliyat hissi kiradi.

Harbiy ta'lim muassasalarida kursantlarning liderlik salohiyatini rivojlantirish nafaqat o'quv mashg'ulotlari davomida, balki kundalik xizmat faoliyati, jamoaviy tadbirlar, sport musobaqalari va tarbiyaviy ishlarda ham amalga oshiriladi. Chunki liderlik sifatlari real faoliyat jarayonida namoyon bo'ladi va mustahkamlanadi. Shu sababli liderlik kompetensiyasini shakllantirish uzluksiz va tizimli pedagogik jarayon sifatida qaraladi.

Liderlik kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik omillari

Kursantlarda liderlik kompetensiyalarining rivojlanishiga bir qator pedagogik omillar ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, ta'lim jarayonining mazmuni va metodlari muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar kursantlarning mustaqil fikrlashini rag'batlantirib, ularda boshqaruv qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi.

Ikkinchi muhim omil ta'lim muassasasidagi ma'naviy-psixologik muhit hisoblanadi. O'zaro hurmat, intizom va hamkorlikka asoslangan muhit kursantlarning liderlik sifatlarini rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Bunday muhitda kursantlar o'z fikrlarini erkin ifoda etish, jamoa oldida mas'uliyatni his qilish va tashabbus ko'rsatishga intiladilar.

Uchinchi omil pedagoglarning kasbiy mahorati bilan bog'liq. Harbiy pedagoglar va komandirlar shaxsiy namuna orqali kursantlarda liderlik fazilatlarini shakllantiradilar. O'qituvchi va komandirning kasbiy kompetentligi, kommunikativ madaniyati hamda boshqaruv uslubi kursantlarning shaxsiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar.

Harbiy ta'lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish kursantlarda liderlik kompetensiyalarini shakllantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Xususan, muammoli ta'lim texnologiyasi kursantlarni murakkab vaziyatlarni tahlil qilish va optimal qaror qabul qilishga o'rgatadi. Ushbu yondashuv liderlik faoliyatining muhim elementi bo'lgan analitik fikrlashni rivojlantiradi.

Keys-stadi metodi ham kursantlarda liderlik sifatlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur metod orqali kursantlar real yoki shartli harbiy vaziyatlarni tahlil qilib, ularga yechim topishga harakat qiladilar. Bu esa ularda strategik fikrlash, mas'uliyat va tashabbuskorlik kabi sifatlarni rivojlantiradi.

Loyihaviy ta'lim texnologiyasi esa kursantlarni jamoaviy faoliyatga jalb etib, rahbarlik ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Guruh tarkibida ishlash jarayonida har bir kursant ma'lum vazifalarni bajarish, boshqalarni muvofiqlashtirish va umumiy natijaga erishish uchun mas'uliyatni his etadi.

Harbiy ta'limda reflektiv yondashuvning ahamiyati. Liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishda reflektiv yondashuv alohida o'rin tutadi. Refleksiya kursantning o'z faoliyatini tahlil qilishi, xatolarini aniqlashi va kelgusidagi faoliyatini takomillashtirishiga

xizmat qiladi. Harbiy ta’lim jarayonida refleksiv mashg’ulotlar, muhokamalar va o’z-o’zini baholash usullaridan foydalanish kursantlarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta’minlaydi.

Refleksiv yondashuv yordamida kursantlar o’zlarining kuchli va zaif tomonlarini anglaydilar, liderlik faoliyatida uchraydigan muammolarni mustaqil hal qilishga intiladilar. Natijada ularda o’zini boshqarish, mas’uliyatni his etish va doimiy rivojlanishga bo’lgan ehtiyoj shakllanadi.

Xulosa. Harbiy ta’lim muassasalarida kursantlarda liderlik kompetensiyalarini shakllantirish bo’lajak ofitserlarni tayyorlashning muhim yo’nalishlaridan biridir. Liderlik kompetensiyasi kasbiy bilim, amaliy ko’nikma va shaxsiy sifatlarning uyg’unlashuvi natijasida shakllanib, harbiy faoliyat samaradorligini ta’minlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatadiki, liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish ta’lim mazmuni, pedagogik texnologiyalar, ma’naviy-psixologik muhit va pedagoglarning kasbiy mahorati bilan chambarchas bog’liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizxo’jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019.
2. Hasanboyev J., To’raqulov X., Haydarov M. va boshqalar. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2020.
3. Nishonaliyev U.N. Pedagogika tarixi va nazariyasi. – Toshkent: O’qituvchi, 2013.
4. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Aloqachi, 2012.
5. Qurbonov Sh., Seytxalilov E. Ta’lim sifatini boshqarish. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2016.
6. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2015.